Maa- ja metsätalousministeriö, luonnonvaraosasto, erätalousyksikkö

Erityisasiantuntija Jussi Laanikari

HE 154/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta

Muistio ympäristövaliokunnan kuulemiseen 14.10.2021

Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeänä korvausmenettelyn ja ennaltaehkäisyn lainsäädännön kehittämistä ja korvausmenettelyn saattamista perustuslain edellyttämälle sääntelyn tasolle, jossa säädetään mm. korvauksen hakijoiden oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asiaa hoitavista viranomaisista. Nykyistä korvausjärjestelmää ei ole notifioitu komissiolle, joten maa- ja metsätalousministeriö pitää hyvänä, että korvausjärjestelmä tulee nyt asianmukaisesti EU:n komission arvioitavaksi notifiointiprosessissa. Tämä parantaa olennaisesti korvauksien saajien oikeusturvaa etenkin merkittävästi kasvaneiden valkoposkihanhivahinkojen osalta. Rauhoitettujen lajien korvauksiin liittyviä kyselyitä on ohjautunut viime vuosina säännöllisesti myös maa- ja metsätalousministeriön ja Suomen riistakeskuksen vastattavaksi. Tämä kertoo siitä, että nykytilanteessa vahingonkärsijät eivät ole saaneet suoraan ympäristöhallinnolta riittävästi tietoa rauhoitettujen lajien korvausmenettelystä, joten tarve neuvonnan ja viestinnän lisäämiselle lain valmistumisen jälkeen on tarpeen. Siitäkin huolimatta, että se tulee lisäämään valtion kustannuksia.

Selkeä parannus aiempaan on, että ehdotettavan lain nojalla olisi mahdollista myöntää avustusta myös kalanviljelylaitoksille vahinkojen ennalta ehkäisemiseen. Nykyisin kalanviljelylaitokset jäävät kokonaan ilman korvauksia ja myös avustuksia. Suomen Kalankasvattajaliiton selvityksen mukaan merimetsot ja harmaahaikarat aiheuttavat merkittäviä vahinkoja kalanviljelylaitoksilla. Keskiarvo vuotuisista välittömistä vahingoista oli kyselyn mukaan 11 500 euroa (vaihteluväli 3 000 - 25 000 euroa). Suojaamis- ja torjuntakulujen keskiarvo on noin 6 000 euroa (vaihteluväli 1 000 - 27 000 euroa). On todellakin tarpeen, että nyt selvitetään tarkemmin merimetsojen ja harmaahaikaroiden kalanviljelylaitoksille aiheuttamien vahinkojen suuruutta, mahdollisuuksia ehkäistä vahinkoja sekä erilaisia mahdollisuuksia vahinkojen tukijärjestelmän luomiseksi. Lisäksi on tarpeen selvittää kaupallisten kalastajien saalistappioiden määrää, jonka merimetsot aiheuttavat vahingoittamalla pyydyksiin jääneitä kaloja. Selvitysten perusteella arvioidaan korvausjärjestelmän tarve ja edellytykset. On varsin todennäköistä, että tarve korvausjärjestelmälle varmistuu ja valmisteluun tukijärjestelmän luomiseksi kiireellisesti ryhdytään niin merimetson ja harmaahaikaran kalanviljelylaitoksille sekä merimetson pyydyksiin jääneiden kalojen vahingoittamisen aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi kaupalliselle kalastukselle. Maa- ja metsätalousministeriö edellyttää, että tätä koskeva muutosehdotus tulee antaa täydentävänä esityksenä eduskunnalle.

Ilmeinen puute on kuitenkin, että rakennus- ja irtaimistovahingot putosivat pois lausuntokierroksen jälkeen vaikka kyseessä ei ole mitenkään merkittävä kuluerä valtiolle, mutta voi olla isokin kuluerä vahingon kärsijälle. Aiemmin vahingot korvattiin. Tyypillisiä vahinkoja on, että lepakot ovat ulostaneet rakennuksessa, jonka seurauksena rakennusmateriaaleja tuhoutunut. Myös luteita esiintyy vahinkojen yhteydessä. Vahingon seurauksena aiheutuu usein irtaimistovahinkoja. Tikat tekevät reikiä verhouslautoihin tai iso lintu lentää ikkunan läpi.

Vakuutusyhtiöillä ei nykyisellään ole vakuutustuotteita, koska katsovat vahinkojen estämisen mahdottomaksi. Valtio ei korvaa, joten rakennusvahingon kärsinyt joutuu hakemaan poikkeuslupaa luontodirektiivin IV –liitteen lepakkolajin hävittämiseksi VARELY –keskukselta (150 €), jossa mahdollisesti kuukausien prosessi. Korjaustyöt, joilla korjataan jo tapahtuneet vahingot, on itse kustannettava ja ainoastaan uusien vahinkojen syntymisen estämiseen voi hakea avustusta. Esimerkiksi karhun aiheuttamat vahingot mehiläistarhatuotteiden käsittelytiloissa korvataan riistavahinkolailla irtaimistovahinkona.